

נשים בתקיעת שופר

ערך ע"י יחזקאל שרמן

גמ' ר"ה לג.

יין מותר כדי לצמצו *מי גרלים אסור מפני הכבוד: אין מעבדין את התניקות מלתקוע: את נשים מעבדין התניקות *אין מעבדין לא את הנשים ולא את התניקות מלתקוע כיום טוב אמר אבוי ל"ק את רבי יהודה הא רבי יוסי ורבי שמעון *הגניא *ובר אל בני ישראל בני ישראל סומכין *ואין כנות ישראל סומכות דרביי * רבי יהודה רבי יוסי ורבי שמעון אומרים נשים סומכות רשות: אבל מתעסקין בהם עד

רמב"ם פ"ג מהלכות ציצית ה"ט

אלא שמא יתעמף בה ויתלוד עמו

ישראל וידמה שהוא ישראל ויהרגנו.

*[נ] נשים ועבדים וקמנים [נ] פטורין

מן הציצית מן התורה. ומדברי

סופרים שכל קמן שיועד [נ] ולהתעמף

חייב בציצית כדי לחנכו במצות.

ונשים ועבדים שרצו להתעמף בציצית

מתעטפים בלא ברכה. [ל]וכן שאר

מצוות עשה שהנשים פטורות מהן

אם רצו לעשות אותן בלא [מ] וברכה

אין ממחין בידן. טומטום

השנת הראב"ד
* נשים ועבדים שרצו להתעמף בציצית מתעטפין בלא ברכה. כח הראב"ד ז"ל דוקא נצילות שאין זה נצילות ושמילן ואומרן אף בניכסיה ואומר שם הבכירה רשות ומציא סעד לדבריו מפ"ק קדושין מדבר יוסף דלמך מריש היה אמרנו מלך דלמך לי הלכה כ"י יהודה דלמך סומא פטור מן המצוות ופירש"י יומא טעם לרבנן דלא מפקדנה ועינדנה ואם איתא דמלך ל"ל מיידי לא חי לברכי א"כ אלוסוף קף עבד

אלא האי תנא הוא דתניא מוכל בת כוש דותה מנחת תפילין *ולא מירו בה חכמים ואשורו של יונה דותה עולה לרגל ולא מירו בה חכמים *מירא מירו בה חכמים אלמא אכברי מצות עשה שלא הומן גרמא היא ודילמא סבר לה כרבי יוסי דאמר נשים סומכות רשות דא' כרתות הכי אשורו של יונה דותה עולה לרגל ולא מירו בה מי איכא למ"ד גרל לאו מצות עשה שהומן גרמא הוא אלא קסבר רשות הכא נמי רשות אלא האי תנא היא

דילמא סבר לה כ"י יוסי דאמר נשים סומכות רשות. מכלן אר"ת דתומר לנשים לנכך על כל מצות עשה שהומן גרמא אע"ג דפטורות כנו מיכל בת שאלו שהיתה מסתמא גם מנכרת אע"ג דר"מ ור' יהודה פליגי עליה כדלמך בסמוך קיימא לן כ"י יוסי לגבי תרווייהו *וע"ג דסמס ממני דאין מעבדין את התניקות מלתקוע *ללא כ"י יוסי דמשמע את נשים מעבדין כדלמך בסמוך אפי"ה מעשה רב' דמיכל בת שאל ואשורו של יונה ועינדנה דפרק אין דורשין (מנחה פ"ט) *דלמטורא לעזרת נשים *כלי לעשות להם נחת רוח ועוד הביא ראהי מהא דלמך רב יוסף בפרק החובל (ב"ק דף טו) *מעיקרא מאלן דלמך לי הלכה כרבי יהודה עבדנה יומא טעם לרבנן דלא מפקדנה ועינדנה כ"י ואם נמקוס שפטור ועושה אסור לנכך אס כן אמאי קאלמר דהוה עבד יומא טבא לרבנן מ"ט דלא מפקדינא וקא עבדינא מצות והשתא דשמעית להא דר' הנינא *דאמר ר' הנינא *גרול המצווה ועושה מבי שאינו מצווה ועושה הוא דאמר לי אין הלכה כרבי יהודה עבדינא יומא טבא לרבנן מ"ט דכי מפקדינא אית לי אגרא טפי *מתני *יה חומר באדם מבשור שהאדם משלם נזק צער ריפוי

יוסף דאמר נשים סומכות רשות. מכלן אר"ת דתומר לנשים לנכך על כל מצות עשה שהומן גרמא אע"ג דפטורות כנו מיכל בת שאלו שהיתה מסתמא גם מנכרת אע"ג דר"מ ור' יהודה פליגי עליה כדלמך בסמוך קיימא לן כ"י יוסי לגבי תרווייהו *וע"ג דסמס ממני דאין מעבדין את התניקות מלתקוע *ללא כ"י יוסי דמשמע את נשים מעבדין כדלמך בסמוך אפי"ה מעשה רב' דמיכל בת שאל ואשורו של יונה ועינדנה דפרק אין דורשין (מנחה פ"ט) *דלמטורא לעזרת נשים *כלי לעשות להם נחת רוח ועוד הביא ראהי מהא דלמך רב יוסף בפרק החובל (ב"ק דף טו) *מעיקרא מאלן דלמך לי הלכה כרבי יהודה עבדנה יומא טעם לרבנן דלא מפקדנה ועינדנה כ"י ואם נמקוס שפטור ועושה אסור לנכך אס כן אמאי קאלמר דהוה עבד יומא טבא לרבנן מ"ט דלא מפקדינא וקא עבדינא מצות והשתא דשמעית להא דר' הנינא *דאמר ר' הנינא *גרול המצווה ועושה מבי שאינו מצווה ועושה הוא דאמר לי אין הלכה כרבי יהודה עבדינא יומא טבא לרבנן מ"ט דכי מפקדינא אית לי אגרא טפי *מתני *יה חומר באדם מבשור שהאדם משלם נזק צער ריפוי

ב * [ב] נשים (א) * [ג] ועבדים פטורים מפני שהיא מצות עשה (ב) שהומן גרמא: הנה

[ד] * ומכל מקום אם רואים לעטפו * [ה] ולנכך עליו. *הרשות בידן כמו שצאל מצות עשה

שהומן גרמא * אך מחוי כוהנא ולכן אין להן ללבוש צינים

(ג) * [ו] * הוביל ב ואינו (ב) מונע גברא (פירוש) * אינו מייב לקנות

לו עלים כדי שיתמייב נצילות ולקמן בסיומן *ט [עפ"י] *אמר כש"ל לו

עלים מלכרע כנפות ולבוש * טומטום ואנדרוניגוס הייברים

ט"ז * סי' יז

(ג) הווי"ו ואינו חובת גברא. *זה מפורך למה מנכרות הנשים

על לולב, דהוא גם כן מצות עשה שהומן גרמא, ומידך שאני כהא

שאינו חובת גברא, שאפילו איש אין עליו חיוב לדורייתא לקנות

עלים דת' * כנפים, אלא אם מתעטף מייב לעשות צינים, מה שאין

כן לולב דגבי איש הוא חובת גברא.

שהוא מונע הגוף: —

טור או"ח סי' תקפ"ט

אחר: ו ואף על פי שנשים וקטנים פטורין

יכולין לתקוע ולברך ואין מוחיין בידן ואין באין

משום איסור תקיעה כיום טוב ולא משום ברכה

לבטלה. וכתב בעל העיטור אחר שיצא כבר אינו

יכול לתקוע להוציאן אלא אם לא יצא

שנמצא תוקע להוציא את עצמו וכן נוהגין באשכנז לתקוע לנשים היולדות קודם

שיתקעו בבית הכנסת כדי שיוציא התוקע גם את עצמו ואבי העזרי כתב שאפילו

אחר שיצא יכול לתקוע להן ולהוציא השופר בשבילן (ב) אפילו דרך רשות

הרבים ולזה הסכים אדוני אבי הרא"ש ז"ל: ז (א) המדרה-הנאה מחבירי מותר

שולחן ערוך או"ח תקפ"ט

אף על פי שנשים פטורות * יכולות לתקוע * [א] וכן אחר שיצא כבר יכול

לתקוע להוציאן * [ב] אבל אינן מברכות ולא יברכו להן: הנה [ג] * והמנהג שהנשים

מנכרות על מצות עשה שהומן גרמא על כן גם כהן יברכו לעמלן * [ד] אבל אחרים לא יברכו להן

אם ד' כנר יאלו ואינן תוקעין רק לנשים * [ה] אבל אם תוקעין לאיש הממחייב מנכרין לו אף על פי שכבר

יאלו כמו שנתבאר סימן תקפ"ה סעיף ז' הג"ה א':

הגהות מיימוניות פ"ג מהלכות ציצית

לא מוחין בה מלמעבר: [מ] וכן רש"י היה אוסר להן לברך. אבל רבינו תם פסק שנשים

יכולות לברך על כל מצות עשה שהומן גרמא ומביא קמא דקדושין אמר רב

יוסף מואן דאמר לי דסומא פטור מן המצות עבדינא להו יומא טבא לרבנן ומסתמא אם

לא היה לו לברך על (הפיריות ועל) המצות לא היה עושה י"ט ותימה גדול הוא התיאך

תאמר אכ"י * בדבר שאין חייבות מדאורייתא ולא מדרבנן ע"כ ס"ה י"ש בתוס' בפרק בתרא

ד"ה דאין ראייה סומא שחייב לכל הפחות מדרבנן כדאמרנן בע"פ סומא פטור מלוכר

נהגה ופרך והא רב ששת ורב יוסף דהוי אמרי כל חד בביתיה ומשני קסברי מצה בנזח

הוא מדרבנן פירוש וליכר היו יוסף דהויצא אחרים ידי חובה שנה הא חייבין ויבא * כ

מדרבנן ואחרי דרבנן ואפיקי דרבנן הילכך סומא יכול לברך מירי הדחה אג"ה תובתן ויבא * כ

שערי תשובה

תקפ"ט (ב) אף על פי שנשים פטורות כו. וכתב בשאגת אריה סימן (כ"ד)

[קד] * שיותר ראוי לאיש לתקוע לאשה משתתקע היא לעצמה או

אשה לאשה. ועיין שם סימן (כ"ו) [קף]. *שאסור להוציא לולב או שופר לרשות

להוציא בקידוש לאשה שלא התפללה ערבות, דהוא אינו מחייב בדבר מדאורייתא. דאף בדברכת המצות אם יאל מוציא, הא הטעם משום דכולם ערבים זה בזה, כמו

שכתב (תוס') [כש"י] ראש השנה דף כ"ט [ע"א ד"ה אע"פ], והרי הרא"ש כתב בפרק ג' דברכות [סוף סימן יג] דאשה אינה בכלל ערבות לכך אינה מוציאה אלא למי

שחייבו מדרבנן. וזהו יש להסתפק, דיי"ל נשים אין ערבים צעד אחרים, אבל אנשים ערבים גם על הנשים, עיי"ש. ולעני"ד דאין חילוק בין נשים לאנשים לענין ערבות,

ולא מצוה בשום דוכתא דנשים אין הדין דאם יאל מוציא, והרי גבי ינאי מלכא ומלכתא דכריכו ריפתא בהרדי [נרסות ממ, א] משמע דאם היה אוכל שמעון בן שטח

כית שפיר עבד, והא אם נשים מחייבות בצרכת המזון דאורייתא איך היה יכול להוציא לאשת ינאי, דהיא סומא מיידי מדאורייתא ורבי שמעון בן שטח רח מדרבנן, והא

ליכא ערבות. וזאת שנאמר נשים אין ערבים אחרים אבל אנשים ערבים גם על נשים, א"כ על כל פנים משמע ספיקו דהגאון הג"ל. אבל נראה דכונת הרא"ש [הג"ל]

הבערבות היה רק לגבי מי שמחייבו בנמצוה זו אוה ערב על אחרים, ואם נשים בצרכת המזון דאורייתא באמת אם יאלו מוציאות לאנשים, דהיון שזה שייכים בנמצוה זו

ישנם ג"כ בכלל ערבות. אבל בנמצוה שאין חייבים בה, דהיינו אם נשים בצרכת המזון דרבנן, אינן בכלל ערבות. ובתשובה [מהדורא קמא סוף סימן ז] כתבתי ראה-בכורה

לוה מהא דמבואר בסוגיא דמגילה י"ט, בן דאם חרש שאינו יכול להשמיע לאזנו לא יאל, אינו יכול להוציא אחרים, דהוא אינו מחייב בדבר, וכן פסקינן לקמן סימן

חידושי הגהות על הטור סי' י"ז

[א] אין זה סותר למה שכתב בסיומן תקפ"ט שאע"פ שהנשים פטורות מלתקוע יכולות לטעו ולנכך ואין מוחיין באין אם

מנכרין לעמלן אבל מכל מקום לנחמלה יותר טוב שלא יברכו (מהלכות): * [ב] ברייתא סוף פרק לולב הגזול (בבב) קטן היודע לנענע מייב לולב

ביאור הגר"א או"ח סי' י"ז

חכמים, ועיין לקמן סימן תקפ"ט סעיף ו': [ה] ויברך כו. ממה שכתוב בבבא קמא פ"ו א' מריש כו', ואם איתא הרי מפסיד הברכות. אבל הרמב"ם סבירא

ליה, דאין רשאי לברך כמו שכתוב בסעיף (ג) [ב] * [ב], וכמו שכתב [הרמב"ם] להדיא שם [ציצית ג' טו]. ועשמו דאין יכולין לומר וצוננו, דהא אף במה שמחייבים

מדרבנן פריך והיכן צוננו כו', בפרק ב' דשבת [ג. א.]. ומסתמא אין ראייה, דחייב

מדרבנן, וראייה ממה שכתוב בספחסי' קט"ז * [א] סומא פטור כו', קסברי רש"י

כו', ורצה לומר כיון דמחייבי מדרבנן, לכן יכולין להוציא דרבנן כמו שכתוב

בברכות כו' ב'. ולכן יכול לברך, כמו שכתוב בפרק ב' דשבת [שם] ופרך ד'

דסוכה [א. א.] בבר נחובה, ובמגילה כ"ז (ב) [א] רבי יהודה אומר כל שלא

כו', והא מהו גרמא אחרים ידי חובה. אבל אשה פטורה אף מדרבנן, כמא

שכתוב בברכות שם, ובסוכה כו' ב'. ועיין תוספות בעירובין [צו, א ד"ה רימא],

ובראש השנה שם [ג. א. ד"ה רימא] ודגהות מיימוניות פרק ג' מהלכות ציצית

[תקפ"ה] [תקפ"ט] סעיף ז'. וזהו יקשה קושית הרא"ש, דהא יאל מוציא, ולימא

למירוח הרא"ש, דהא הסם מייירי באנשים, וישנן בכלל ערבות. אלא על כרחך דאין

ויותר טוב שלא יברכו. יש מקשין ממה שכתב בסיומן תקפ"ט

לגבי שופר דאע"פ דנשים פטורות יכולין לתקוע ולנכך ואין מוחין

דידס ולפעני"ד נראה דכאן לגבי צינים שאין מנהג לנשים ללבוש ולנכך

אם כן אם נחא אשה לשאל לנחמלה אי שריא ללבוש צינים ולנכך

יאמרו לה שלא מנכך כי יותר טוב

שלא יברכו שפלוטא דרעוואתא אבל

בשופר שכבר נהגו לתקוע ולנכך אין

מוחין בידן מנחמא טעם להס על מי

שיסמכו אבל אם נחא לשאל

לנחמלה גם בשופר יאמרו לה שלא

מנכך ומסמן על מה שכתב כן לגבי

צינים והוא הדין לגבי שופר:

יד המלך הלכות שופר

ולעני"ד דאף דביאליה ידיו לא הוי' דדעמ רעיו הוה

דעמ הראשונים דרשות צדי הנשים לנכך על קיום המצוה

שאין מחייבין, בכל זאת בנמצוה שופר לכל הידיעות אין

האשה רשאית לנכך רק דוקא על המוקע הוא אם

והאשה היא השומעת, אבל אם האשה היא המוקעת

בעצמה אין כאן קול חיוב האמור בצורה כלל, והוי כמו

פסול קול קרן פרה דהפסול הוא מלך הקול בעצמו

ומיילולא אינה רשאית לנכך כלל.

מוסיף ממה שכתב בספחסי' קט"ז * [א] סומא פטור כו', קסברי רש"י

כו', ורצה לומר כיון דמחייבי מדרבנן, לכן יכולין להוציא דרבנן כמו שכתוב

בברכות כו' ב'. ולכן יכול לברך, כמו שכתוב בפרק ב' דשבת [שם] ופרך ד'

דסוכה [א. א.] בבר נחובה, ובמגילה כ"ז (ב) [א] רבי יהודה אומר כל שלא

כו', והא מהו גרמא אחרים ידי חובה. אבל אשה פטורה אף מדרבנן, כמא

שכתוב בברכות שם, ובסוכה כו' ב'. ועיין תוספות בעירובין [צו, א ד"ה רימא],

ובראש השנה שם [ג. א. ד"ה רימא] ודגהות מיימוניות פרק ג' מהלכות ציצית

[תקפ"ה] [תקפ"ט] סעיף ז'. וזהו יקשה קושית הרא"ש, דהא יאל מוציא, ולימא

למירוח הרא"ש, דהא הסם מייירי באנשים, וישנן בכלל ערבות. אלא על כרחך דאין

מונת הרא"ש לחלץ בין נשים לאנשים לענין ערבות, אלא דמי שאינו רב חיוב

בנמצוה זו אינו בכלל ערבות על אחרים, ומשום הכי צוננו דמי שחייב שומע ואינו

בחיוב מצות שופר, אינו בכלל ערבות על אחרים, ודו"ק: (ה) שם [תקפ"ט] [תקפ"ה]